

Ks. Grzegorz Margalski

Uniwersytet Śląski w Katowicach

OBRAZ KAZNODZIEJSTWA W ARCHIDIECEZJI KATOWICKIEJ NA PODSTAWIE WYPOWIEDZI SYNODALNYCH SYNODU O SYNODALNOŚCI

*THE IMAGE OF PREACHING IN THE ARCHDIOCESE OF KATOWICE
BASED ON THE SYNODAL STATEMENTS
OF THE SYNOD ON SYNODALITY*

ABSTRACT:

Preaching the word of God is one of the main tasks of the Catholic Church. In order for the clergy to be able to fulfil this task assigned by Christ well, they should listen to the needs and voices of the believers entrusted to their pastoral care. The development of homiletics requires constant improvement and searching for some new ways of preaching the Word of God in the modern world, and the synod on synodality initiated by Pope Francis is a very good tool in the Church for making preaching activities better. The aim of the article is to analyse the statements of the people of the Archdiocese of Katowice referring to the preaching of the Word of God. It requires firstly the discussion of the course of the synodal process and then the analysis of the synodal statements, which will allow to formulate the necessary conclusions and postulates.

Głoszenie słowa Bożego jest jednym z głównych zadań Kościoła katolickiego. Aby duchowni mogli dobrze wypełniać to zlecone przez Jezusa Chrystusa zadanie, powinni wsłuchiwać się w potrzeby i głos wiernych oddanych ich duszpasterskiej opiece. Rozwój homiletyki wymaga nieustannego doskonalenia i poszukiwania nowych sposobów głoszenia słowa Bożego we współczesnym świecie, a zainicjowany przez papieża Franciszka Synod o synodalności jest w Kościele bardzo dobrym narzędziem do doskonalenia działalności kaznodziejskiej. Artykuł stawia sobie za cel analizę wypowiedzi wiernych archidiecezji katowickiej, odnoszących się do przepowiadania słowa Bożego. Wymaga to najpierw omówienia przebiegu procesu synodalnego, a następnie analizy wypowiedzi synodalnych, co pozwoli sformułować konieczne wnioski i postulaty.

Słowa kluczowe: homiletyka, Synod o synodalności, archidiecezja katowicka, homilia, proces synodalny, duchowni

Keywords: homiletics, the Synod on Synodality, Archdiocese of Katowice, homily, synodal process, clergy

Przepowiadanie słowa Bożego wymaga nabycia określonych umiejętności technicznych, ale i one często są niewystarczające w skutecznym dotarciu z orędziem ewangelicznym do serc wiernych. Wydane w 2014 r. *Dyrektorium homiletyczne* przyrównuje bowiem homilię do rozdawania wiernym Ciała i Krwi Pana Jezusa w trakcie obrzędu komunii świętej. To właśnie w homiliach słowo Boże jest rozdawane ludziom w celu pokrzepienia ich serc. Wobec tak rozumianej homilii kaznodzieja nie może być prawdziwym głosicielem Boga, jeśli najpierw nie stanie się jego wiernym słuchaczem. Bez wewnętrznego zaśłuchania w słowo Boże posługa każdego homilisty będzie pusta i zwyczajnie „bezużyteczna”¹.

Każdy kaznodzieja potrzebuje także braterskiej troski, która czasami musi przybrać formę takowego upomnienia, szczególnie w sytuacji, gdy duchowny nie mówi już o Jezusie Chrystusie, ale zaczyna głosić samego siebie, wyrażać swoje opinie na temat świata lub gdy w jego przepowiadaniu zamiast słowa Bożego wybrzmiewają polityczne sympatie². Jedną z form braterskiego upomnienia przybrał w Kościele Synod o synodalności, zwołany przez papieża Franciszka w celu zastanowienia się nad synodalnością w Kościele katolickim.

Zbiór wypowiedzi synodalnych wiernych z archidiecezji katowickiej stanowi materiał badawczy dla niniejszego artykułu, którego celem jest wsłuchanie się w owe opinie odnoszące się do przepowiadania słowa Bożego, jak i do osoby kaznodziei. Na ich podstawie nakreślony zostanie obraz kaznodziejstwa kształtujący się we wspólnocie Kościoła lokalnego, a także przedstawione będą wnioski i postulaty mogące przybrać formę braterskiego napomnienia dla duchownych zaangażowanych w przepowiadanie słowa Bożego.

1. IDEA I ZAŁOŻENIA SYNODU O SYNODALNOŚCI

Celem Synodu o synodalności było umożliwienie szerokiej debaty w Kościele na temat wspólnej odpowiedzialności, udziału i decyzji w życiu kościelnym³. W ramach tego procesu synodalnego papież Franciszek zachęcał do aktywnego uczestnictwa wiernych, kapłanów, biskupów i innych członków Kościoła w rozmowie o wspólnocie, misji Kościoła, a także o kwestiach dotyczących celebracji, komunikacji, dialogu wewnątrz Kościoła, jak i ekumenicznego, duszpasterstwa i struktur w Kościele⁴. Do udziału zaproszeni byli wszyscy, którzy chcieli pomóc

¹ Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne* (2014), 26.

² G. Margalski, *Głoszenie słowa Bożego w Internecie. Studium homiletyczne na przykładzie działalności Zakonu Braci Kaznodziejów w Polsce*, Katowice 2021, s. 83.

³ *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja. Vademecum Synodu o synodalności. Oficjalny podręcznik słuchania i rozeznawania w Kościołach lokalnych: etap pierwszy [październik 2021 – kwiecień 2022] w diecezjach i konferencjach episkopatów prowadzący do Zgromadzenia Synodu Biskupów w październiku 2023 roku*, Watykan 2021, s. 9 [dalej: *Vademecum*].

⁴ *Dokument przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów. Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, 30-31.

Kościółowi na synodalnej drodze. Oczywiście w pierwszej kolejności zaproszenie na synod skierowane było do ludzi ochrzczonych, jednak dotyczyło ono także tych, którzy porzucili praktykowanie wiary lub przynależeli do innej religii⁵, gdyż, jak naucza Sobór Watykański II w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym, wszystko to, co stanowi treść życia ludzi dzisiaj, a więc radość, nadzieja, smutek, trwoga, jest również treścią życia uczniów Jezusa Chrystusa (GS 1). Celem synodu nie było tworzenie kolejnych dokumentów, ale to, by „zrodziły się marzenia, powstały proroctwa i wizje, rozkwitły nadzieje, umocniła się ufność, zostały opatrzone rany, nawiązały się relacje, wstał świt nadziei, by uczono się od siebie nawzajem i budowano pozytywną wyobraźnię, która oświeci umysły, rozpali serca, przywróci rękom siły”⁶.

Założenie Synodu o synodalności stanowiła świadomość, że Duch Święty może przemawiać przez każdego i w ten sposób pomóc nam kroczyć razem naprzód we wspólnej podróży Ludu Bożego. Wszak „wszyscy ochrzczeni stanowią wspólnie podmiot *sensus fidelium*, żywego głosu Ludu Bożego”⁷, który jest nieomylny *in credendo* (EG 119). Synod zachęcał zatem wspólnotę do słuchania siebie nawzajem na wszelkich poziomach Kościoła, aby można było usłyszeć, co Bóg do nas mówi⁸. Idea słuchania wiernych w Kościele bazuje na przekonaniu, iż wszyscy członkowie wspólnoty kościelnej mają ważny wkład do wniesienia w życie Kościoła. Bóg obdarza wszystkich wiernych instynktem wiary, który pomaga Kościołowi w rozeznaniu, co pochodzi od Boga (EG 119), a co jest „zwodniczą nowością ducha tego świata lub ducha diabła” (GE 168). Poprzez otwarty dialog pomiędzy hierarchią kościelną a wiernymi możliwe staje się więc lepsze zrozumienie i rozeznanie rozmaitych perspektyw, co może prowadzić do bardziej przemyślanych decyzji i działań. Papież Franciszek wielokrotnie uwypuklał znaczenie synodalności, otwartości i dialogu w Kościele, zachęcając do aktywniejszego uczestnictwa wszystkich członków wspólnoty kościelnej, a duszpasterzy do bycia bardziej elastycznymi. Należy zaufać „fantazji” Ducha Świętego, który działa tak, jak chce (CV 230). Słuchanie wiernych jest zatem kluczowym elementem duchowości synodalnej.

Już sześć lat przed oficjalną inauguracją Synodu o synodalności, bo 17 października 2015 r., papież Franciszek w przemówieniu podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów powiedział: „droga synodalności jest drogą, której Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia”⁹.

⁵ M. Fiałkowski, *Współpraca duchownych i świeckich w Kościele w kontekście procesu synodalnego*, „Studia Pastoralne” 18 (2022), s. 137.

⁶ Franciszek, *Przemówienie na otwarciu obrad I kongregacji generalnej Synodu poświęconego młodzieży* (3.10.2018); „L'Osservatore Romano” 10 (2018), s. 8, za: *Dokument przygotowawczy...*, 32.

⁷ *Vademecum*, s. 14.

⁸ Tamże, s. 6.

⁹ *Przemówienie Papieża Franciszka podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów (17.10.2015)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html [dostęp: 16.04.2024].

Konsekwentnie 10 października 2021 r. wprowadził nową formułę Synodu Biskupów ze synodalnością w centrum. Jawi się ona jako nowy sposób przeżywania Kościoła, w którym wierni wywierają rzeczywisty wpływ na jego funkcjonowanie i kierunek rozwoju. Tworząc okazję do słuchania i dialogu na poziomie lokalnym, papież Franciszek wezwał Kościół do ponownego odkrycia swej głęboko synodalnej natury¹⁰, zarazem podkreślając, że synod to nie parlament ani powszechne badanie opinii. „Synod jest momentem eklesjalnym, a protagonistą Synodu jest Duch Święty. Jeśli nie ma Ducha, nie będzie Synodu”¹¹. Papież zaprasza cały Kościół do poddania się działaniu Ducha Świętego. Synod nie jest zatem zwykłą dyskusją, ale rozmową w Duchu Świętym¹².

Wprowadzenie nowej formuły Synodu Biskupów pozwala wiernym na wszystkich poziomach odegrać rolę w kształtowaniu przyszłości Kościoła. Oczywiście myśl papieża Franciszka o większym zaangażowaniu ludzi świeckich nie stanowi w Kościele rewolucji, ale jest wypełnieniem nauki papieża jeszcze sprzed Soboru Watykańskiego II. Czytamy w *Christifideles laici*:

Już Pius XII powiedział „wierni, a ściślej świeccy, zajmują miejsce w pierwszych szeregach Kościoła. Dla nich Kościół stanowi życiową zasadę ludzkiej społeczności. Dlatego to oni, i przede wszystkim oni, winni uświadamiać sobie coraz wyraźniej nie tylko to, że należą do Kościoła, ale że sami są Kościołem, to znaczy wspólnotą wiernych żyjących na ziemi pod jednym przewodnictwem Papieża, oraz pozostających z nim w łączności Biskupów. Oni są Kościołem” (ChL 9).

2. PRZEBIEG SYNODU O SYNODALNOŚCI W ARCHIDIECEZJI KATOWICKIEJ

Zgodnie ze *Syntezą synodalną*¹³, opublikowaną przez archidiecezję katowicką, diecezjalny etap Synodu o synodalności został podzielony na dwie części. Pierwsza część odbyła się na poziomach dekanatu¹⁴ lub w grupach profilowanych¹⁵, a druga na poziomie parafii, w których mogli wziąć udział wszyscy

¹⁰ H. Olszar, „*Odbywać wspólną drogę*”. Synody – punkty zwrotne w dziejach kościelnych, „*Studia Pastoralne*” 18 (2022), s. 13-14.

¹¹ Franciszek, *Przemówienie Ojca Świętego na Otwarcu XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „W stronę Kościoła synodalnego – komunია, uczestnictwo, misja”*, wygłoszone 9.10.2021 w Auli Synodalnej, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.html> [dostęp: 16.04.2024].

¹² XVI Zgromadzenie Ogólne Zwyczajne Synodu Biskupów, *Instrumentum laboris* na pierwszej sesję (październik 2023), 32.

¹³ Por. *Synteza synodalna. Archidiecezja katowicka*.

¹⁴ Odbyło się 35 spotkań w grupach dekanalnych z przedstawicielami poszczególnych parafii dekanatu oraz 31 spotkań księży posługujących w danych dekanatach – por. tamże, s. 2.

¹⁵ Odbyło się 135 spotkań w ramach ruchów, wspólnot i stowarzyszeń, zgromadzeń zakonnych lub celowo wybranych środowisk duszpasterskich, takich jak m.in.: uczniowie, młodzież, więźniowie, osoby społecznie wykluczone, ubogie, niepełnosprawni – por. tamże.

zainteresowani¹⁶. W ramach etapu diecezjalnego przeprowadzonych zostało łącznie 351 spotkań. Bazowały one na ignacjańskiej metodzie kręgów *magis*. Każde spotkanie rozpoczynało się wspólną modlitwą, przedstawieniem zasad i jego przebiegu, następnie uczestnicy przygotowywali odpowiedź na następujące pytania:

1. Jak postrzegam dziś Kościół katolicki (parafialny, diecezjalny, lokalny, wspólnotowy)?
2. Co uważam w tym Kościele za szczególną wartość, a co za szczególną słabość?
3. W jaki sposób – na miarę naszych możliwości – możemy te rozpoznane słabości przezwyciężyć¹⁷?

Podczas pierwszej rundy pytań uczestnicy dzielili się swoimi przemyśleniami i doświadczeniami związanymi z tematem. Później nastąpiła chwila modlitwnej ciszy. W drugiej rundzie debaty mogli zareagować na to, co usłyszeli od innych, wymieniając spostrzeżenia. Kolejna chwila ciszy na modlitwę pozwoliła uczestnikom przygotować się do trzeciej rundy. W niej chętni zabierali głos, dzieląc się swoimi refleksjami, skojarzeniami i uczuciami. Spotkanie zakończyło się podsumowaniem dokonany przez koordynatora i krótką modlitwą. Koordynator zespołu ds. koordynacji prac synodalnych przygotowywał streszczenie spotkania¹⁸, pomocne w sporządzeniu syntezy diecezjalnej.

3. ANALIZA WYPOWIEDZI SYNODALNYCH NA TEMAT KAZNODZIEJSTWA W ARCHIDIECEZJI KATOWICKIEJ

W tej części artykułu zaprezentowane zostaną i poddane analizie wypowiedzi synodalne na temat kaznodziejstwa w archidiecezji katowickiej. Ową część będą tworzyć trzy punkty. Pierwszy skupi się na głosicielu słowa Bożego, drugi na treści przepowiadania słowa Bożego, a trzeci na elementach formalnych wypowiedzi kaznodziejskiej. Przedstawiony w ten sposób podział materiału badawczego umożliwi nakreślenie recepcji działalności kaznodziejskiej i homilijnej we wspólnocie Kościoła katowickiego.

3.1. Głosiciel słowa Bożego

Dwudziestowieczna odnowa kaznodziejstwa w XX stuleciu pozwoliła odmiennie spojrzeć na podmiot przepowiadania słowa Bożego. Z tradycyjnego wejścia dostrzegającego podmiot przepowiadania słowa Bożego jedynie w osobie kaznodziei dokonało się przejście do upatrywania pierwszorzędnego podmiotu przepowiadania słowa Bożego w Bogu mówiącym przez Jezusa Chrystusa

¹⁶ Łącznie w 135 parafiach archidiecezji katowickiej odbyło się 150 takich spotkań – por. tamże.

¹⁷ Tamże, s. 2-3.

¹⁸ Tamże, s. 3.

w Duchu Świętym¹⁹. Konsekwencją tego nowego spojrzenia na osobę głosiciela słowa Bożego jest fakt, że o skuteczności przepowiadania decydują nie tylko jego kompetencje, wiedza, znajomość wygłaszanego orędzia, umiejętność posługiwania się słowem czy znajomość problemów dotyczących słuchaczy, ale także świadectwo wiary²⁰. Papież Paweł VI w Adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi* pisze: „techniczne środki ewangelizacji są dobre, ale choćby były absolutnie doskonałe, nie zastąpią cichego tchnienia Ducha. Również najlepsze przygotowanie głosiciela nie da wyniku bez Niego. I żadna wymowa nie zdoła poruszyć człowieka bez Jego tchnienia” (EN 75). W Adhortacji apostolskiej *Sacramentum caritatis* Benedykt XVI podkreśla, że „słowo, które głosimy i którego słuchamy jest Słowem, które stało się Ciałem (por. J 1,14). Ma ono wewnętrzne odniesienie do osoby Chrystusa oraz do Jego sakramentalnej obecności. Chrystus nie przemawia w przeszłości, ale w naszej teraźniejszości jako Ten, który jest obecny w czynności liturgicznej” (SC 45). Również papież Franciszek zachęca do odnowienia ufności, „że to Bóg pragnie dotrzeć do innych przez homilistę i że to On rozciąga swą władzę dzięki ludzkiemu słowu” (EG 136). Oczywiście, przytoczone powyżej fragmenty nauczania papieskiego nie mogą być usprawiedliwieniem braku przygotowania kaznodziei, ale powinny raczej motywować go do starannego przygotowania homilii, pełnego pasji godnej słowa, które jest mu powierzone²¹.

Ksiądz Leszek Szewczyk w rozprawie *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym* zauważa, że zjawisko sekularyzacji przyczyniło się do zmiany obrazu kapłana i jego kaznodziejskiej posługi: „W środowisku zsekularyzowanym kapłan bywa przedstawiany jako osoba, której brak miłości bliźniego, mająca problemy z samym sobą i z urzędem kapłańskim. Głoszone przez niego słowo Boże i całe duszpasterstwo przeniknięte jest zwątpieniem”²². Częstym przedmiotem krytyki działalności kapłańskiej staje się aktywność kaznodziejska. Ten, kto zamierza krytykować, celuje właśnie w ten aspekt posługi, gdyż zawsze będzie miał trochę racji, więc na pewno nie chybi²³. Jednym z częstych zarzutów stawianych kaznodziejom jest posługiwanie się patetycznym, archaicznym językiem²⁴, a także naganny sposób głoszenia, niedostateczna znajomość treści Ewangelii i problemów życiowych wiernych, braki osobowe oraz w szczególności naganny styl życia księdza²⁵. Ksiądz Gisbert Geshake zauważa, że kapłan

¹⁹ L. Szewczyk, *Odnova przepowiadania słowa Bożego w (archi)diecezji katowickiej po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2009, s. 34.

²⁰ G. Siwek, *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Teologia pastoralna*, red. R. Kamiński, t. 2, Lublin 2002, s. 142.

²¹ C. Biscontin, *Kwalifikacje kaznodziei*, „Przegląd Homiletyczny” 8 (2004), s. 15.

²² L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019, s. 127.

²³ G. Siwek, *Głosiciel słowa Bożego*, w: *Sztuka bycia księdzem*, red. J. Augustyn, Kraków 2010, s. 73.

²⁴ L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego...*, s. 131.

²⁵ G. Siwek, *Osobowość kaznodziei. Rozważania nieobojetne*, Kraków 2014, s. 102.

często staje się dzisiaj bardziej pracownikiem socjalnym, instytucją usługową w branży religijnej albo menedżerem niż osobą duchowną. Przyczynę kwestionowania urzędu kapłańskiego widzi w „demokratyzacji wszystkich dziedzin życia”²⁶. Warte przypomnienia są słowa papieża Benedykta XVI, iż „wierni oczekują od kapłanów tylko jednego, aby byli specjalistami od spotkania człowieka z Bogiem. Nie wymaga się od księdza, by był ekspertem w sprawach ekonomii, budownictwa czy polityki. Oczekuje się od niego, by był ekspertem w dziedzinie życia duchowego”²⁷.

Uwzględniając powyższe ustalenia, warto przyjrzeć się obrazowi kaznodziei, kształtującemu się w wypowiedziach synodalnych archidiecezji katowickiej. Niewątpliwie cieszy fakt, że wielu postrzega kapłanów jako otwartych i żyjących blisko ludzi²⁸. Doceniane jest ich zaangażowanie i skuteczność²⁹, dobre wykształcenie³⁰, a także życzliwość i serdeczność³¹. Pojawiło się zaledwie sześć wypowiedzi synodalnych, w których uczestnicy synodu podkreślają, iż księża autentycznie żyją wiarą, są pobożni³². Zwrócono również uwagę, na zaangażowanie głosicieli słowa Bożego w ewangelizację³³.

Niestety, w wypowiedziach synodalnych przeważają oceny negatywne. Pojawiło się bardzo wiele głosów odbierających kapłanów jako zamkniętych na ludzi, nietolerancyjnych względem świeckich, a przez to odrealnionych i pozbawionych zrozumienia problemów wiernych³⁴. W jednej z wypowiedzi synodalnych wręcz posłużono się określeniem: „szyba” stojąca pomiędzy prezbiterium a resztą Kościoła³⁵. „Kapłani uciekają od świeckich, jakby się nas bali”³⁶. Ponadto częstym zarzutem stawianym duszpasterzom jest niesłuchanie wiernych³⁷ oraz słaba wiara skutkująca brakiem pobożności i skracaniem liturgii³⁸. Uczestnicy synodu zauważają, iż bywa, że „kapłan wystawi Najświętszy Sakrament, potem

²⁶ G. Greshake, *Być kapłanem dzisiaj*, tłum. W. Szymona, Kraków 2010, s. 17-20.

²⁷ Benedykt XVI, *Wiercie w moc waszego kapłaństwa*, „L'Osservatore Romano” 27 (2006) 6-7, s. 16-17.

²⁸ 1.4; 1.1420; 1.1519; 2+.192; 2+.200; 2+.310; 2+.378; 2+.411; 2+.418; 2+.628; 2+.637; 2+.729; 2+.837; 2+.906; 2+.907 – pierwsza cyfra w podanym zapisie oznacza numer pytania, na które dana wypowiedź synodalna stanowi odpowiedź: [1] „Jak postrzegam dziś Kościół katolicki (parafialny, diecezjalny, lokalny, wspólnotowy)?”; [2+] „Co uważam w tym Kościele za szczególną wartość”; [2-] „a co za szczególną słabość?”; [3] „W jaki sposób – na miarę naszych możliwości – możemy te rozpoznane słabości przezwyciężyć?”. Druga liczba jest oznaczeniem numeru wypowiedzi synodalnej.

²⁹ 1.123; 1.1229; 2+.738; 2+.884; 2+.5; 2+.198; 2+.237; 2+.60.

³⁰ 1.473; 2+.60; 2+.496; 2+.769.

³¹ 1.322; 2+.192; 2+.289

³² 1.1519; 2+.60; 2+.198; 2+.476; 2+.732; 2+.738.

³³ 2+.11; 2+.54; 2+.471; 2+.517; 2+.948.

³⁴ 1.429; 1.708; 1.724; 1.867; 1.1092; 1.1185; 1.1451; 1.1542; 1.1588; 2-.78; 2-.86; 2-.89; 2-.149; 2-.176; 2-.251; 2-.369; 2-.311; 2-.358; 2-.481; 2-.937; 2-.1020; 2-.1034; 2-.1045; 2-.1075; 2-.910.

³⁵ 1.724.

³⁶ 2-.910.

³⁷ 1.401; 1.867; 2-.33; 2-.231; 2-.357; 2-.612; 2-.864; 2-.1367.

³⁸ 2-.50; 2-.209; 2-.310; 2-.649; 2-.819; 2-.851; 2-.861; 2-.972; 2-.1146.

znika”³⁹. Może to skutkować obserwowanym rozdzwieniem pomiędzy głoszoną nauką a praktyką codziennego życia⁴⁰. Ponadto zwracają uwagę na fakt, iż zdarza się księżom traktować kapłaństwo jako pracę, a nie powołanie⁴¹, kapłani „pracują, a nie posługują”⁴², „w parafiach księża podejmują zbyt wiele działań, które nie należą do ich charyzmatu”⁴³. Zauważone zostało także pozbawione zapалу, powierzchowne, niedostateczne zaangażowanie duchownych w posługę duszpasterską⁴⁴, jak i rezygnacja z działań ewangelizacyjnych⁴⁵. Być może jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest przeciążenie duszpasterzy, ich ludzkie zmęczenie, które także „dostrzeżono” podczas synodu⁴⁶. Wierni zauważają „coraz więcej zadań na plecach kapłanów”⁴⁷.

Problemem pojawiającym się w analizowanych wypowiedziach synodalnych jest także klerykalizm duchownych⁴⁸ – Kościół „wywyższa księży, poniżając świeckich”⁴⁹, „biskupi w pojęciu przeciętnego katolika to «książęta»”⁵⁰. Ponadto wiernych boli kreowanie się księży na medialnych „celebrytów” nastawionych na promowanie własnej osoby⁵¹, co często kończy się wskazywaniem „na siebie zamiast na Pana Boga”⁵². Zarzucane duchownym jest też niedostosowanie do realiów współczesnego świata, zacofanie, życie przeszłością⁵³ i ustawiczne tkwienie w mentalności „pełnych kościołów” przy upartym korzystaniu „z narzędzi, które były skuteczne kilkadziesiąt lat temu”⁵⁴. Pojawił się także głos sugerujący niski poziom intelektualny kapłanów⁵⁵, czego dowodzą błędy teologiczne w głoszonych przez nich homiliach.

3.2. Treść przepowiadania słowa Bożego

Istota Ewangelii jest niezmienna. To Dobra Nowina o zbawieniu obecnym w Jezusie Chrystusie. Niemniej trudno zgodzić się z tezą, że stała i niezmienna jest też treść przepowiadania słowa Bożego⁵⁶. Bez wątpienia, pierwszorzędnym

³⁹ 2-972.

⁴⁰ 1.1398; 1.1545; 2-505; 2-1050.

⁴¹ 1.363; 1.1420; 2-311; 2-478; 2-649; 2-838; 2-872; 2-1040; 2-1111; 2-1116.

⁴² 1.363.

⁴³ 2-478.

⁴⁴ 2-309; 2-629; 2-814; 2-896.

⁴⁵ 1.112; 1.175; 1.475; 1.505; 1.1041; 1.1046; 1.1141; 1.1369; 1.1459; 1.1590.

⁴⁶ 1.1456; 2+226; 2-398; 2-1040.

⁴⁷ 2+226.

⁴⁸ 1.571; 2-478; 2-481; 2-1095.

⁴⁹ 1.571.

⁵⁰ 2-478.

⁵¹ 1.1290; 1.1590; 2-115; 2-819; 2-908; 2-916; 2-1129; 2-1277.

⁵² 2-1277.

⁵³ 1.784; 1.1206; 1.1456; 2-75; 2-814;

⁵⁴ 2-75.

⁵⁵ 2-374; 2-819.

⁵⁶ Por. L. Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego...*, s. 174.

przedmiot przepowiadania pozostaje niezmienny. Jest nim prawda Ewangelii, zapisana w Piśmie Świętym. Nie można jednak zapominać o przedmiocie drugorzędnym, którym są problemy egzystencjalne współczesnych ludzi i sprawy świata (KDK 10), a one nieustannie się zmieniają. Ksiądz Paul Michael Zulehner zauważa, że kaznodzieje często „odpowiadają na pytania, których nikt nie zadaje, podczas gdy na tematy, które ludzi rzeczywiście nurtują, nie mówią nic”⁵⁷.

Konferencja katolickich biskupów Stanów Zjednoczonych Ameryki udziela duszpasterzom prostej wskazówki, jak poznawać problemy egzystencjalne słuchaczy słowa Bożego. „Kaznodzieje powinni w odpowiedni sposób zdawać sobie sprawę z tego, co ich ludzie oglądają w telewizji, jakiego rodzaju muzyki słuchają, jakie strony internetowe uważają za atrakcyjne i jakie filmy ich przekonują”⁵⁸. A zatem trzeba nieustannie wsłuchiwać się w głosy współczesności, by je rozumieć i tłumaczyć oraz osądzać w świetle słowa Bożego (KDK 44). O tym mówił papież Franciszek w homilii na Wielki Czwartek 2015 r., kiedy opisywał pasterza przesiąkniętego zapachem owiec, przeciwstawiając go pasterzowi przesiąkniętemu zapachem drogich perfum i ukrytemu przed ludźmi w biurze lub za przyciemnianymi szybami samochodu⁵⁹.

Kaznodzieja powinien słuchać ludu, aby odkryć to, co wierni potrzebują usłyszeć. Kaznodzieja jest człowiekiem kontemplującym Słowo, a także kontemplującym lud. W ten sposób odkrywa on „pragnienia, bogactwa i ograniczenia, sposoby modlenia się, kochania, patrzenia na życie i świat – to wszystko, co wyróżnia daną społeczność ludzką”, zwracając uwagę „na konkretny lud z jego znakami i symbolami, i odpowiadając na pytania, jakie stawia” (EG 154).

Oczywiście, w przepowiadaniu słowa Bożego konieczna jest także nieustanna kontemplacja tekstu Pisma Świętego, które jest źródłem wiary rodzącej się ze słuchania (Rz 10,17). To słowo doprowadza do spotkania z Jezusem Chrystusem w wierze. Całe nauczanie kościelne powinno nim się kierować i żywić (KO 21). Głosiciel słowa Bożego szczególną troską ma obdarzać tych, którzy oddalają się od Boga i Kościoła. Powinien poznać ich argumentację i motywację w celu skuteczniejszego przeciwstawiania się dechrystianizacji⁶⁰, na którą cierpi współczesny świat. Co więcej, ma pamiętać o tym, że kaznodzieja powinien głosić Ewangelię, a nie siebie, swoje pomysły czy poglądy (EN 15). Zadaniem głosicieli jest

⁵⁷ P.M. Zulehner, *Schronienie dla duszy. Ćwiczenia duchowe dla niezbyt pobożnych*, tłum. A. Kalbarczyk, Poznań 2006, s. 3.

⁵⁸ „Preachers should be aware, in an appropriate way, of what their people are watching on television, what kind of music they are listening to, which web-sites they find appealing, and which films they find compelling” [tłum. wł.] – United States Conference of Catholic Bishops, *Preaching The Mystery Of Faith. The Sunday Homily*, Waszyngton 2013, s. 36.

⁵⁹ Franciszek, *Homilia podczas Mszy św. Krzyżma w Wielki Czwartek (2.04.2015)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/homilie/krzyzma_02042015.html [dostęp: 20.04.2024].

⁶⁰ J. Twardy, *Homilia jako antidotum na dechrystianizację*, „Przegląd Homiletyczny” 16 (2012), s. 141.

powiązanie przesłania tekstu biblijnego „z tym, czym ludzie żyją, z doświadczeniem potrzebującym światła Słowa” (EG 154). Szczególną troską duszpasterzy nie jest odpowiadanie na pytania, „których nikt nie stawia” ani prowadzenie kroniki aktualności (EG 155), ale wsłuchiwanie się w powierzony sobie lud.

Niestety, mówi się dzisiaj o „laicyzacji” kaznodziejstwa. Głosiciel słowa Bożego wykorzystuje słowo, aby odbijając się od niego, płynnie przejść w tematy związane z polityką, historią czy problematyką świecką, oderwaną od życia religijnego⁶¹. W przepowiadaniu brakuje elementów teologicznych czy etycznych, przez co głoszone słowo staje się puste i pozbawione treści⁶². Josh Genig wymienia, charakteryzując kaznodziejstwo usiłujące dotrzeć do ludzi o mentalności modernistycznej, dwa niewłaściwe sposoby wygłaszania homilii: naukowe i „pełne Ducha”. Pierwszy sposób polega na objaśnianiu perykop biblijnych w kontekście historycznym, filologicznym i literackim. W efekcie taka homilia, mimo iż angażująca umysł słuchacza, staje się oderwana od życia, przepełniona teologicznymi twierdzeniami i abstrakcyjnymi rozważaniami doktrynalnymi, zupełnie nieangażująca serc wiernych. Drugi sposób, zwany „pełnym Ducha”, to takie głoszenie, w którym kaznodzieja z jednej strony, bazując na własnej zdolności oczarowywania słuchaczy, często utożsamianej z Duchem Świętym, skupia uwagę bardziej na sobie niż na Jezusie Chrystusie, a z drugiej dba o poprawność teologiczną głoszonej homilii, całkowicie pomijając aspekt retoryki. Nie troszczy się o atrakcyjność homilii dla słuchaczy⁶³.

Jak powyższe ustalenia odnoszą się do przepowiadania słowa Bożego w archidiecezji katowickiej? Niestety, ponownie przeważają głosy negatywne, ale w pierwszej kolejności zaprezentowane zostaną te o wydźwięku pozytywnym. Liczne głosy uczestników diecezjalnego etapu Synodu o synodalności z entuzjazmem „zauważają” fakt, iż homilie są o słowie Bożym⁶⁴. Docenia się także stałość głoszonej przez Kościół doktryny, której strażnikami pozostają biskupi i kapłani⁶⁵ oraz obecność w przepowiadaniu tematu miłosierdzia Bożego, a nie tylko wytykania wiernym z ambony ich grzechów⁶⁶. Niektórzy pozytywnie oceniają też przekazywanie w ramach homilii wiedzy katechizmowej⁶⁷, które to jednostki homiletyczne – zdaniem uczestników synodu – „pogłębiają wiedzę religijną”⁶⁸.

⁶¹ S. Dyk, *Rozmowa z księdzem profesorem Józefem Kudasiewiczem. Stan posługi słowa Bożego w Kościele polskim*, „Przegląd Homiletyczny” 5–6 (2001–2002), s. 96.

⁶² R. Biel, *Wewnętrzkościelne źródła osłabienia wiary chrześcijan*, w: *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*, red. W. Przygoda, K. Święś, Lublin 2013, s. 83.

⁶³ J. Genig, *Kaznodziejstwo w postmodernistycznym świecie*, „Pastores” 3 (2014), s. 50.

⁶⁴ 1.130; 1.1131; 1.1163; 2+.51; 2+.63; 2+.164; 2+.170; 2+.178; 2+.278; 2+.363; 2+.753.

⁶⁵ 1.368; 1.917; 2+.278; 2+.712; 2+.753.

⁶⁶ 1.1237; 2+.501.

⁶⁷ 2+.51.

⁶⁸ Tamże.

Dobrze odbierane jest również popieranie głoszonych treści świadectwami z życia kaznodziei⁶⁹.

Wśród negatywnych głosów dotyczących tematyki przepowiadania homilijnego najczęściej zarzuca się brak jedności w Kościele⁷⁰. Nie chodzi tutaj jedynie o aspekt wspólnotowy, ale także o „brak jedności kapłańskiej w prezentowaniu jednego stanowiska w sprawach ważnych”⁷¹. Pojawiają się „diametralnie różne wypowiedzi kapłanów na te same tematy czy problemy”⁷². Powodem może być to, iż, według uczestników synodu, Kościół „chce nadążać za postępem i przez to rozmydla przykazania”⁷³, pragnie „podość się światu”⁷⁴. W efekcie wierni otrzymują niezbyt jasny przekaz nauczania Kościoła, mało klarowne „tak-tak”, „nie-nie” pełne ustępstw w nauczaniu wymuszonym myśleniem: „żeby kogoś nie urazić”⁷⁵. Wierni dostrzegają wręcz „pobłażanie na ambonie (zło nie jest nazywane złem)”⁷⁶. Podano przykładowe tematy domagające się od wspólnoty eklezjalnej wypowiedzenia się jednym głosem. Uczestnikom synodu brakuje argumentów w dyskusji o *gender*, LGBT, moralności⁷⁷, rodzinie⁷⁸, komunii świętej dla rozwiedzionych⁷⁹, ponieważ jest „w każdym kraju inaczej”⁸⁰. Brakuje „jednoznacznych komunikatów, co jest złe, a co dobre”⁸¹. „Są w Kościele duchowni podważający autorytet Kościoła”⁸²; więcej, uczestników synodu boli, że ludzie Kościoła (kapłani) źle wypowiadają się o Kościele, krytykują go⁸³ lub podważają jego autorytet⁸⁴.

Dostrzegalną wadą jest także to, iż homilie nie są o słowie Bożym⁸⁵. „Za dużo w kazaniach i homiliach pouczeń, za mało Chrystusa”⁸⁶. Zdarza się też, że Dobra Nowina, którą duszpasterze powinni głosić, zamieniana jest na tematy polityczne⁸⁷, a same wypowiedzi kaznodziejskie stają się w ocenie wiernych płytkie,

⁶⁹ 2+.476; 2+.738.

⁷⁰ 1.175; 1.176; 1.363; 1.569; 1.977; 1.999; 1.1004; 1.1546; 1.1547; 1.1589; 2-.23; 2-.251; 2-.283; 2-.302; 2-.352; 2-.439; 2-.468; 2-.544; 2-.545; 2-.547; 2-.563; 2-.570; 2-.588; 2-.816.

⁷¹ 1.1589.

⁷² 1.977.

⁷³ 1.868.

⁷⁴ 2-.159.

⁷⁵ 2-.1268.

⁷⁶ 2-.613.

⁷⁷ 2-.544; 2-.439.

⁷⁸ 2.544; 2-.545.

⁷⁹ 2-.547

⁸⁰ 2-.544; por. 2-.547.

⁸¹ 2-.816.

⁸² 1.588.

⁸³ 1.942; 2-.205.

⁸⁴ 1.588.

⁸⁵ 1.1450; 2-.243; 2-.1177; 2-.1223; 2-.1320; 2-.1357.

⁸⁶ 2-.243.

⁸⁷ 2-.477; 2-.556; 2-.564; 2-.592; 2-.709; 2-.934; 2-.1327; 2-.1329.

jałowe⁸⁸ czy zwyczajnie „słabe”⁸⁹, niemające związku z ludzkim życiem⁹⁰. Wierni otrzymują „nudne kazania o niczym (zamiast wyjaśniania Pisma Świętego i mówienia o Bogu)”⁹¹. Co więcej, obserwują sytuacje, w których księża przesłaniają własną osobą Boga i Jego Ewangelię, głoszą samych siebie⁹², własne poglądy⁹³. Dużym problemem dotyczącym treści głoszonych homilii jest także ich niejednoznaczność określana w wypowiedziach synodalnych mianem: relatywizmu i rozmycia⁹⁴.

Zdaniem uczestników synodu, zdarza się też, że duszpasterze używają ambo-ny w celu atakowania z niej wiernych. Homilie bywają agresywne i straszące⁹⁵, oceniające ludzi⁹⁶; co więcej, bywają także schematyczne i moralizatorskie⁹⁷. Pojawiają się w nich również błędy teologiczne⁹⁸, co skutkuje wrażeniem, jakby poszczególne jednostki homiletyczne były nieprzygotowane⁹⁹.

3.3. Elementy formalne wypowiedzi kaznodziejskiej

Papież Franciszek w *Evangelii gaudium* zwraca uwagę na to, iż głosiciele słowa Bożego muszą „mieć odwagę do znajdowania nowych znaków, nowych symboli, nowych sposobów przekazywania Słowa, nowych form piękna pojawiających się w różnych kręgach kulturowych, łącznie z niekonwencjonalnymi formami piękna, które mogą być mało znaczące dla ewangelizatorów, ale stały się szczególnie atrakcyjne dla innych” (EG 167). Skuteczność głoszenia Ewangelii w dużej mierze zależy więc od „żywołności, jaką noszą w sobie, jaką rozsiewają przekąznicy wiary, głównie więc kapłani, od sprawności i siły języka, jakim się posługują, by wiernych uczyć, do sumień trafiać, budujące wieści rozgłaszać. Jeśli język kapłanów wydaje się ludowi Bożemu jałowy, kapłani są winni, nie lud”¹⁰⁰. Kształt języka stosowanego w przekazaniu wiary ma zatem kluczowe znaczenie¹⁰¹.

Dobra Nowina przekazywana przez głosicieli słowa Bożego będzie o tyle skuteczna w życiu słuchaczy, o ile wzbudzi ciekawość, przykuje uwagę, zaintryguje.

⁸⁸ 1.488; 1.1306; 2-.310; 2-.594; 2-.888; 2-.1162; 2-.1357.

⁸⁹ 2-.1162.

⁹⁰ 2-.341.

⁹¹ 2-.1357.

⁹² 2-.812; 2-.908; 2-.1277.

⁹³ 1.1560.

⁹⁴ 1.977; 1.868; 2-.49; 2-.210; 2-.545; 2-.1268.

⁹⁵ 1.422; 2-.311; 2-.314; 2-.529; 2-.703; 2-.1223.

⁹⁶ 2-.893; 2-.1063; 2-.1079.

⁹⁷ 1.35; 1.1548; 2-.507; 2-.814.

⁹⁸ 1.1547; 2-.260.

⁹⁹ 2-.1025; 2-.1329.

¹⁰⁰ L. Kołakowski, *Moje wróżby w sprawie przyszłości religii i filozofii*, w: *Humanistyka przełomu wieków*, red. J. Koziński, Warszawa 1999, s. 310.

¹⁰¹ A. Draguła, *Dydaktyka fonetyki pastoralnej*, w: *Dydaktyka homiletyki*, red. J. Twardy, Katowice 2001, s. 41-42.

Tylko wówczas okaże się użyteczna, jeśli zachęci odbiorców do zmiany życia, ukazując nowe możliwości¹⁰². Zatem przed dzisiejszym kaznodziejstwem stoi ważne zadanie: „przeformułowanie form wypowiedzania własnej wiary, aby – nie naruszając w niczym jej istoty – przekazać ją w języku adekwatnym dla świadomości kulturowej środowiska, któremu głoszone jest przesłanie”¹⁰³. Ojciec Jan Andrzej Kłoczkowski OP uwypukla rolę przyjęcia słowa Bożego, co nie oznacza jedynie intelektualnej akceptacji treści, którą słowo w sobie niesie, ale jest posłuszeństwem słowu, dostosowaniem swego życia do woli Bożej¹⁰⁴. Nie wystarczy zatem tylko teoretyczne opanowanie przesłania Jezusa Chrystusa. Kluczową rolę odgrywa praktyka życia głosiciela, która w formie świadectwa może ukazać skuteczność słowa Bożego w codzienności.

Ksiądz Marek Dziewiecki podaje bardzo dobry i zarazem oczywisty wzór sposobu nauczania, do którego każdy kaznodzieja powinien dążyć. Jest nim Chrystusowe głoszenie: Zbawiciel trudne prawdy wyrażał „w tak prosty sposób i za pomocą tak trafnych form przekazu, że rozumieli Go nawet analfabeci. Jednocześnie stosował taką precyzję języka i argumentów, że nie mogli Mu niczego zarzucić uczeni w Piśmie ani faryzeusze”¹⁰⁵. Nie wspominając już o zastosowaniu głoszonej przez Niego nauki w praktyce Jego życia, czy to, gdy nie potępił kobiety pochwyconej na cudzołóstwie (por. J 8,1-11)¹⁰⁶, czy gdy umywał nogi apostołom (por. J 13,1-11)¹⁰⁷. Podobne przykłady można mnożyć w nieskończoność.

Czy Jezusa Chrystusa udaje się naśladować duchownym archidiecezji katowickiej? Wielkim pozytywem, docenionym przez uczestników Synodu o synodalności, jest podejmowanie przez duszpasterzy trudu codziennego głoszenia homilii¹⁰⁸, a także dostosowanie formy do wieku uczestników liturgii. Dużą rolę odgrywają homilie głoszone w czasie mszy świętej dla dzieci¹⁰⁹, cieszące się pozytywnym przyjęciem ze strony wiernych. Niektórzy doceniają także fakt, iż homilie są krótkie, a do tego proste i zrozumiałe¹¹⁰.

Niestety, nieporównywalnie więcej pojawiło się głosów, według których homilie wydają się trudne i niezrozumiałe¹¹¹. Ich język nazwany został wręcz „ar-

¹⁰² C. Biscontin, *Kwalifikacje kaznodziei*, „Przegląd Homiletyczny” 8 (2004), s. 10.

¹⁰³ T. Stanek, *Mówić o Bogu dzisiaj*, „Teologia Praktyczna” 6 (2005), s. 29.

¹⁰⁴ J.A. Kłoczkowski, *Język, którym mówi człowiek religijny*, „Znak” 12 (1995), s. 11.

¹⁰⁵ M. Dziewiecki, *Ewangelizacja w kulturze ponowoczesnej i medialnej*, „Kultura–Media–Teologia” 1 (2010), s. 61.

¹⁰⁶ Koresponduje to z Jezusowym wyznaniem: „Nie przyszedłem po to, aby świat potępić, ale by świat zbawić” (J 12,47b).

¹⁰⁷ Co stanowi niejako odpowiedź na deklarację Jezusa: „Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służyć, lecz żeby służyć” (Mk 10,45).

¹⁰⁸ 2+.156; 2+.370; 2+.649.

¹⁰⁹ 2+.287; 2+.673; 2+.765; 2+.884.

¹¹⁰ 2+.329; 2+.635.

¹¹¹ 1.784; 1.850; 2-.341; 2-.607; 2-.638; 2-.847; 2-.949; 2-.1275.

chaicznym bełkotem”¹¹². Zauważono, że bywają głoszone „ponad głowami”¹¹³ i są oderwane od życia, niedostosowane do czasów¹¹⁴. Uczestnicy synodu wytykają także duchownym przesadne gonienie za modą, postępem, szeroko pojmowanym światem¹¹⁵. Zwrócono też uwagę na to, iż homilie bywają nudne i nieatrakcyjne¹¹⁶, a w takim wypadku łatwo zrozumieć, że w związku z powyższym zarzutem są dla niektórych za długie¹¹⁷. Niektórzy podkreślają, że w przepowiadaniu kaznodziejskim brakuje radości¹¹⁸. Pojedyncze głosy krytykują także niedostosowanie homilii do wieku odbiorców¹¹⁹, jak i rezygnację z głoszenia słowa Bożego na mszach św. w tygodniu¹²⁰.

Tak zatem przedstawia się obraz kaznodziejstwa w archidiecezji katowickiej. Co już uwypuklono, nie zabrakło głosów pozytywnych i nie można pozwolić, aby fala krytyki przyćmiła to, co niewątpliwie dobrego dzieje się na śląskich ambonach i w śląskich parafiach. Niemniej zgromadzony materiał pozwala wyprowadzić wnioski i postulaty, które mogą pomóc duszpasterzom w zrozumieniu aktualnych potrzeb i oczekiwań wiernych, by dostosować swoje *praxis* do potrzeb ludu. A przecież to dla ludu zostali ustanowieni (Hbr 5,1).

4. KIERUNKI ROZWOJU KAZNODZIEJSTWA W ARCHIDIECEZJI KATOWICKIEJ

Przeżywany w Kościele Synod o synodalności był procesem niezwykle potrzebnym wspólnocie wyznawców Jezusa Chrystusa. Wyraził on wspólnotowy wymiar wiary i współodpowiedzialności wszystkich członków Kościoła za jego życie i misję¹²¹. Proces synodalny nauczył wspólnotę eklezjalną, że bardzo ważnym zadaniem jest wzajemne słuchanie siebie. Jest to konieczne w celu usłyszenia głosu kierującego Kościołem Ducha Świętego, który przemawia do wszystkich tworzących Mistyczne Ciało Chrystusa, napełnione jednym Duchem (1 Kor 12,12-30).

4.1. Wnioski

Z analizowanych wypowiedzi synodalnych wynika kluczowy wniosek dotyczący głoszonych w czasie liturgii homilii i jednocześnie stanowiący postulat

¹¹² 2-.1275.

¹¹³ 1.1098.

¹¹⁴ 1.1206; 1.1588; 2-.1393.

¹¹⁵ 1.868; 2-.78; 2-.159; 2-.208; 2-.290; 2-.552; 2-.554; 2-.815; 2-.1129.

¹¹⁶ 2-.1025; 2-.1357; 2-.1374.

¹¹⁷ 2-.936; 2-.949; 2-.1374.

¹¹⁸ 2-.783; 2-.1374.

¹¹⁹ 2-.828.

¹²⁰ 2-.1302.

¹²¹ P. Sawa, *Synodalność we wspólnotach niekatolickich...*, s. 43.

wspólnoty Kościoła lokalnego. Homilie powinny być krótkie, treściwe i płynące z autentycznego doświadczenia wiary i spotkania z Jezusem Chrystusem¹²². Co więcej, mocno dostrzeżona została potrzeba egzegezy Ewangelii¹²³ „zamiast moralizowania czy mówienia o tematach pobocznych”¹²⁴. Homilie powinny też bazować na Piśmie Świętym¹²⁵. Lud Boży spragniony jest słowa Bożego. To właśnie Pismo Święte i zawarta w nim Dobra Nowina o zbawieniu w Jezusie Chrystusie jest tym, czego wiernym archidiecezji najbardziej potrzeba i za czym najbardziej tęsknią. Postawienie w kaznodziejstwie nacisku na egzegezę słowa Bożego i odczytywanie go w kontekście życia wiernych staje się obecnie kluczowym zadaniem każdego homilisty. Warto zwrócić na to uwagę już na poziomie seminaryjnej formacji przyszłych pokoleń głosicieli słowa Bożego.

Wśród rozmaitych cech decydujących o fenomenie i skuteczności kaznodziejstwa Zakonu Braci Kaznodziejów, które w rozmowie przeprowadzonej 3 czerwca 2021 r. na potrzeby innego opracowania wymienił ks. Andrzej Kołek, wykładowca homiletyki w Kolegium Filozoficzno-Teologicznym Polskiej Prowincji Dominikanów, podkreślony został bardzo wysoki udział pierwiastka ewangelizacyjnego¹²⁶: „Misją Kościoła jest szeroko rozumiana ewangelizacja”¹²⁷. Duchowni i formujący się do kapłaństwa alumni seminariów duchownych powinni pamiętać o tym, że rezygnacja z ewangelizacji nigdy nie jest dobrym rozwiązaniem. To właśnie Ewangelia, obok sakramentów, stanowi najcenniejszy skarb, jakim Kościół dysponuje. Należy zatem dołożyć wszelkich starań, by zadbać także o ten aspekt posługi.

Głosiciele słowa Bożego nie mogą pozwolić na wplątanie się w ich kaznodziejstwo wątków politycznych, zdradzających sympatię do tej czy innej partii. Prezbiterium Kościoła katowickiego zostało wezwane do takiej postawy przez abp. Adriana Galbasa w homilii wygłoszonej 2 września 2023 r. podczas pielgrzymki kapłanów do katowickiej katedry. W owej homilii śląscy księża usłyszeli, że z ambony agitować mają tylko za Jezusem Chrystusem i nie „puszczać” do nikogo oka: „Zachęcajmy naszych wiernych do tego, żeby uczestniczyli w wyborach, ale w wyborach ich nie zastępujemy. Obyśmy robili wszystko, by słupki poparcia rosły przede wszystkim Chrystusowi”¹²⁸.

Diecezjalny proces synodalny pokazał, że współczesnemu światu potrzebna jest ewangelizacja¹²⁹ do niego dostosowana¹³⁰. Duszpasterze nie mogą zwalniać się z głoszenia słowa Bożego w tygodniu: „Potrzeba homilii, czyli wyjaśnień czytań na

¹²² 1.841.

¹²³ 1.272.

¹²⁴ 1.1545.

¹²⁵ 3.461.

¹²⁶ G. Margalski, *Głoszenie słowa Bożego w Internecie...*, s. 87.

¹²⁷ 1.1164.

¹²⁸ *Archidiecezja katowicka, Homilia abp. Adriana Galbasa do śląskich księży*, https://www.youtube.com/watch?v=JIU_q55MvZE [dostęp: 23.05.2024].

¹²⁹ 1.29.

¹³⁰ 1.475.

każdej Mszy, może być kilka zdań, a budzić będzie myślenie”¹³¹. Homilie mają być konkretne, mówiące wprost, co jest dobre, a co złe¹³². Zwrócono także uwagę na potrzebę tłumaczenia zagadnień katechizmowych¹³³, gdyż wielu ludzi „wystygło” już religijnie¹³⁴, zatrzymując się z wiedzą religijną na poziomie szkoły średniej, a niektórzy nawet na etapie szkoły podstawowej i przygotowania do sakramentów pierwszej komunii świętej czy bierzmowania. W przygotowaniu dzieci do pierwszej komunii świętej należy też skupić się na formacji ich rodziców. Podczas synodu zwrócono uwagę, że w dzisiejszych czasach rodzice nie przekazują ducha wiary swoim dzieciom, gdyż sami go już nie mają. Konieczne wydaje się ożywianie wiary tych, którzy w pierwszej kolejności odpowiedzialni są za rozwój duchowy i intelektualny dzieci. Zaangażowanie w prowadzenie w wierze młodego pokolenia jedynie duszpasterzy czy katechetów jest dalece niewystarczające.

Tę tezę potwierdza abp A. Galbas w słowie społecznym, wygłoszonym 26 maja 2024 r. do mężczyzn i młodzieńców zgromadzonych na pielgrzymce stanowej w sanktuarium w Piekarach Śląskich. Hierarcha w swoim przemówieniu zauważył, że

wiara rodzi się także z tego, co się widzi. Jeśli wasze dzieci widzą was, będących we wspólnocie Kościoła i idących do kościoła, nie będą potrzebowały wielkich słów, wzniosłych uzasadnień i nie wiem jak przekonujących argumentów, przykład ich ojca czy dziadka będzie dla nich wymowniejszy niż najwymowniejsza mowa. Ale gdy tego nie zobaczą, to choćby stanął przed nimi anioł z nieba i przekonywał jak ważny jest Kościół, jak ważna jest obecność na mszy św., jak ważna jest spowiedź, jak istotne jest to, by tego nietypowego budynku z wieżą nie omijać, nie uwierzą. I z całym szacunkiem dla kobiet i dla pięknego przykładu ich pobożności, ale wiadomo, że na wiarę dzieci, zwłaszcza synów, jeszcze większy wpływ ma wiara i przykład mężczyzny, szczególnie ojca¹³⁵.

Ważnym głosem uczestników synodu jest stwierdzenie, że Kościół pozostaje we współczesnym świecie ostoją moralności. Ma więc nieustannie wskazywać ludziom kierunek, ale: „nie zmieniać swojej nauki moralnej”. Nawet jeśli w innych krajach pewne kwestie są zmieniane czy wręcz „luzowane”, Kościół w Polsce powinien być wierny przykazaniom, gdyż owo „luzowanie” przykazań wcale nie przyciąga ludzi¹³⁶.

W trakcie synodu wybrzmiała potrzeba dostosowania do odbiorców treści języka przepowiadania. Ma być prosty¹³⁷ i współczesny¹³⁸. Musi także zostać

¹³¹ 3.231.

¹³² 3.550.

¹³³ 1.1548.

¹³⁴ 1.789.

¹³⁵ *Piekary mężczyzn 2024. „Jestem w Kościele”. Słowo abp. Adriana Galbasa, wygłoszone podczas Pielgrzymki Mężczyzn i Młodzieńców do Matki Bożej Piekarskiej 26 maja*, <https://katowice.gosc.pl/doc/8822854.Piekary-mezczyzn-2024-Jestem-w-Kosciele> [dostęp: 27.05.2024].

¹³⁶ 1.368.

¹³⁷ 3.594; 3.786; 3.858.

¹³⁸ 3.715.

odpowiednio dobrany do wieku odbiorców. Zatem kaznodzieja powinien uwzględnić fakt, że czasami jego słuchaczami są dzieci i młodzież¹³⁹. Słowem, konieczne jest w końcu przejście z „górnolotnych” homilii na poziom wiernych¹⁴⁰. Kościół musi także formułować jasne komunikaty co do swego nauczania¹⁴¹. Aby to osiągnąć, konieczne jest, żeby duchowni przemawiali „jednym głosem”¹⁴², znali naukę Kościoła i stosowali ją w swoim nauczaniu. Homilie powinny być przemyślane i przygotowane¹⁴³, bazować w swojej tematyce także na miłości, a nie tylko na winach i grzechach¹⁴⁴.

Ważne jest też zadbanie przez duchownych o swój rozwój duchowy. Zbyt wiele pojawiło się głosów wiernych, którzy odbierają księży jako niewierzących, pracujących w zawodzie kapłana, a nie jako pełniących posługę. Być może właśnie stąd bierze się w przepowiadaniu słowa Bożego tyle tematów zastępczych dla Ewangelii, bo duchowni jej nie rozważają. Kaznodziejstwo być może dlatego jest pozbawione świadectwa z życia, ponieważ kaznodzieje sami w sobie takich przeżyć nie mają. Aby homilie mogły wypływać z autentycznego doświadczenia wiary i spotkania z Jezusem Chrystusem, homilista powinien najpierw zadbać o takie spotkanie poprzez adorację Najświętszego Sakramentu, osobistą lekturę i rozważanie Pisma Świętego, troskę o formację stałą, rekolekcje kapłańskie.

Należy także zaznaczyć, że homilie nie przestaną być górnolotne oraz oderwane od życia i potrzeb słuchaczy, jeśli duszpasterze pozostaną zamknięci na parafian poddanych ich duszpasterskiej opiece. Kapłani muszą być otwarci na wiernych. Powinni zabiegać o bycie częścią życia ludzi świeckich, poznawanie ich problemów, towarzyszenie, nieuciekanie od relacji, i nie po to, by rugać, oceniać i krytykować zwyczajnych ludzi czy ich wybory, ale po to, aby z otwartym sercem starać się ich zrozumieć, pomagać im zastosować słowo Boże w realiach ich codziennego, często niełatwego życia.

Ważnym aspektem, który uwidocznił się podczas próby oceny posługi kapłańskiej, jest również przemęczenie duchownych. Księża bywają przeładowani obowiązkami, zarządzaniem parafią, nauką w szkole, dodatkowymi obowiązkami wypływającymi z charakteru ich posługi. Stąd mogą brać się narastające frustracje, zniechęcenie i brak radości w przepowiadaniu słowa Bożego. Warto więc zadbać o należyty odpoczynek, a w razie konieczności także o stosowną pomoc, zarówno duchową, jak i psychologiczną. Jest to konieczne, aby negatywne przeżycia duchownych nie odbijały się na ich duszpasterskiej posłudze, a przez to także na wiernych, którzy są bezpośrednimi adresatami owej posługi.

¹³⁹ 3.759.

¹⁴⁰ 3.598.

¹⁴¹ 3.4.

¹⁴² 3.153.

¹⁴³ 3.786.

¹⁴⁴ 3.741.

4.2. Postulaty

Wśród licznych postulatów wynurzających się z diecezjalnych wypowiedzi synodalnych Synodu o synodalności w archidiecezji katowickiej najczęściej uwypuklonym wnioskiem było większe zagospodarowanie przestrzeni medialnej przez Kościół. Uczestnicy synodu ponawiają niejako zachętę papieża Benedykta XVI, by „zaprząć media na służbę Słowa”¹⁴⁵, wykorzystując je do ewangelizacji.

Zauważono „słabe wykorzystanie współczesnych mediów”¹⁴⁶. Uczestnicy synodu dostrzegają brak mediów typowo katolickich¹⁴⁷. Również przestrzeń internetowa jest za mało zagospodarowana do szerzenia wiary¹⁴⁸. „Potrzeba ciągłego rozwijania mediów katolickich (TV, Internet, radio, prasa)”¹⁴⁹, gdyż ilość treści religijnych dostępnych w mediach jest zbyt mała w stosunku do treści antyreligijnych¹⁵⁰. Także przekaz medialny adresowany do młodych został oceniony jako słaby¹⁵¹. Kościół, wykorzystując współczesne środki przekazu, powinien docierać z nauką Jezusa Chrystusa do rozmaitych grup wiekowych¹⁵². „Kościół potrzebuje mediów”¹⁵³, aby móc propagować modlitwę¹⁵⁴, parafie¹⁵⁵, zachęcać do formacji¹⁵⁶. Media to przestrzeń, w której Kościół powinien być widoczny¹⁵⁷, a jego głos słyszalny¹⁵⁸. Księża zostali wezwani do wychodzenia poza tradycyjne schematy i do wykorzystania wszelkich dostępnych kanałów jako nowych narzędzi ewangelizacji. Młodzi, którzy często są zagubieni w sieci, muszą mieć szansę spotkania się z księżmi w przestrzeni internetowej¹⁵⁹.

Wykorzystanie medialnych możliwości do słuchania, poznawania i tłumaczenia słowa Bożego¹⁶⁰, m.in. poprzez aktywizację już istniejącego Radia eM¹⁶¹ czy promowanie znanych portali (np. www.wiara.pl, www.poglebiarka.pl) oraz aplikacji internetowych (np. „Modlitwa w drodze”)¹⁶² stanowią jeden z kierunków rozwoju aktywności Kościoła w przestrzeni medialnej i wirtualnej. Strony

¹⁴⁵ Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa, Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, red. P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 240.

¹⁴⁶ 2-100.

¹⁴⁷ 2-1128.

¹⁴⁸ 2-497.

¹⁴⁹ 2-412.

¹⁵⁰ 2-628.

¹⁵¹ 2-648.

¹⁵² 3.228.

¹⁵³ 3.447.

¹⁵⁴ 3.589.

¹⁵⁵ 3.512.

¹⁵⁶ 3.613.

¹⁵⁷ 3.808.

¹⁵⁸ 3.800.

¹⁵⁹ 3.868.

¹⁶⁰ 3.893.

¹⁶¹ 3.1180.

¹⁶² 3.976.

internetowe, jak i media społecznościowe „mogą być pomocą w ewangelizacji – przez propagowanie określonych stylów życia, wzorów postępowania, lansowanie określonych sylwetek ludzi (świadków wiary) oraz kształtowanie postaw życia religijnego”¹⁶³. Być może jeden z powodów, dla którego we współczesnym świecie tak trudno jest żyć Ewangelią i moralnością chrześcijańską, to fakt, że w przestrzeni medialnej i rozrywkowej nie ma odpowiednich wzorców takiego życia. Wręcz odwrotnie, obserwuje się promowanie wzorców przeciwnych moralności chrześcijańskiej, zgodnych z panującymi w świecie ideologiami. Natomiast chrześcijan czy kapłanów często przedstawia się w sposób ośmieszający, stereotypowy i krzywdzący.

Nie można więc pozwolić sobie na „partyzanckie” rozwiązania, na pójście na „łatwiznę”, po linii najmniejszego oporu. Media katolickie powinny być mediami profesjonalnymi¹⁶⁴, prowadzonymi na odpowiednim, światowym poziomie. W przeciwnym razie będą stanowić jedynie kolejny powód do drwin i ośmieszania wizerunku Kościoła.

Kościół jest, co prawda, obecny w przestrzeni medialnej. Znane są przykłady kapłanów, zakonnych i diecezjalnych, którzy działają w przestrzeni wirtualnej na platformie YouTube, TikToku, Facebooku, ale przez wielu pozostaje niezauważony. Być może ze względu na niedostateczny poziom techniczny lub zbyt małe promowanie w parafiach. Co więcej, trudno wyobrazić sobie sytuację, w której księża, już przeładowani obowiązkiem, jakim jest prowadzenie parafii i duszpasterstwa (co stanowi skutek nieustannie spadającej liczby powołań), mieliby jeszcze prowadzić aktywność w mediach, skupiać się na produkcji telewizyjnej czy filmowej. Nasuwa się więc postulat większego zaangażowania ludzi świeckich. Kościół to nie tylko duchowieństwo. To także wierni świeccy, którzy powinni zostać dostrzeżeni. Świeccy, którzy kochają Kościół, kochają Jezusa Chrystusa i będą pragnęli uczestniczyć w głoszeniu Ewangelii całemu światu, także w przestrzeni medialnej i internetowej. Mogą okazać się w dzisiejszych czasach – bardziej niż kiedykolwiek wcześniej – nieocenionym skarbem, jakim dysponuje Kościół. Skarbem, którym jest żywa wspólnota ludzi wierzących. Skarbem, którym jest on sam.

ZAKOŃCZENIE

Droga synodalna, przeżywana przez Kościół, z całą pewnością nie była łatwa. Momentami nie była też przyjemna, bowiem z założenia bazowała na szczerości i prawdzie, co często otwierało oczy na zaniedbania, błędy i grzechy ludzi Kościoła, w tym także duchownych. Niemniej z całą pewnością należy stwierdzić, że jest to droga wręcz konieczna. Przedstawiona w czasie synodu diagnoza Kościoła –

¹⁶³ 3.1253.

¹⁶⁴ 3.1378.

starano się ukazać ją również w niniejszym opracowaniu – jest niezwykle potrzebna, aby móc rozpocząć proces leczenia, które prowadzi do uzdrowienia. Niewątpliwie, wymaga on czasu, cierpliwości i wyrozumiałości. Niemniej jest to wysiłek, który należy podjąć, aby słowo Boże, którego powiernikiem jest wspólnota Kościoła, było w świecie słyszane i skutecznie przekazywane. Proces synodalny pokazał, jak bardzo Boże orędzie jest współczesnemu światu potrzebne.

BIBLIOGRAFIA

- XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. Pierwsza Sesja (4–29.10.2023), *Sprawozdanie podsumowujące. Kościół synodalny w misji*, Rzym 2023.
- Archidiecezja katowicka, *Homilia abp. Adriana Galbasa do śląskich księży*, https://www.youtube.com/watch?v=JIU_q55MvZE [dostęp: 23.05.2024].
- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (2007).
- Benedykt XVI, *Kapłan i duszpasterstwo w świecie cyfrowym: nowe media w służbie Słowa, Orędzie na 44. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, w: *Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, red. P. Drzewiecki, Warszawa 2013, s. 239-241.
- Benedykt XVI, *Wiercie w moc waszego kapłaństwa*, „L'Osservatore Romano” 6–7 (2006), s. 15-17.
- Biel R., *Wewnątrzkościelne źródła osłabienia wiary chrześcijan*, w: *Duszpasterstwo wobec kryzysu wiary*, red. W. Przygoda, K. Świąś, Lublin 2013, s. 79-102.
- Biscontin C., *Kwalifikacje kaznodziei*, „Przegląd Homiletyczny” 8 (2004), s. 7-16.
- Dokument przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów. Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*.
- Draguła A., *Dydaktyka fonetyki pastoralnej*, w: *Dydaktyka homiletyki*, red. J. Twardy, Katowice 2001, s. 40-54.
- Dyk S., *Rozmowa z księdzem profesorem Józefem Kudasiewiczem. Stan posługi słowa Bożego w Kościele polskim*, „Przegląd Homiletyczny” 5–6 (2001–2002), s. 95-102.
- Dziewiecki M., *Ewangelizacja w kulturze ponowoczesnej i medialnej*, „Kultura – Media – Teologia” 1 (2010), s. 47-62.
- Fiałkowski M., *Współpraca duchownych i świeckich w Kościele w kontekście procesu synodalnego*, „Studia Pastoralne” 18 (2022), s. 136-147.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Christus vivit* (2019).
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (2013).
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate* (2019).
- Franciszek, *Homilia podczas Mszy św. Krzyżma w Wielki Czwartek (2.04.2015)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/homilie/krzyzma_02042015.html [dostęp: 20.04.2024].

- Franciszek, *Przemówienie na otwarcie obrad I kongregacji generalnej Synodu poświęconego młodzieży* (3.10.2018), „L'Osservatore Romano” 10 (2018), s. 6-8.
- Franciszek, *Przemówienie Ojca Świętego na Otwarcu XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „W stronę Kościoła synodalnego – komunია, uczestnictwo, misja”*, wygłoszone 9.10.2021 w Auli Synodalnej, <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.html> [dostęp: 16.04.2024].
- Franciszek, *Przemówienie Papieża Franciszka podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów (17.10.2015)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html [dostęp: 16.04.2024].
- Galbas A., *Piekary mężczyzn 2024. „Jestem w Kościele”. Słowo abp. Adriana Galbasa, wygłoszone podczas Pielgrzymki Mężczyzn i Młodzieńców do Matki Bożej Piekarskiej 26 maja*, <https://katowice.gosc.pl/doc/8822854.Piekary-mezczyzn-2024-Jestem-w-Kosciele> [dostęp: 27.05.2024].
- Gening J., *Kaznodziejstwo w postmodernistycznym świecie*, „Pastores” 3 (2014), s. 42-50.
- Greshake G., *Być kapłanem dzisiaj*, tłum. W. Szymona, Kraków 2010.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Christifideles laici* (1988).
- Kłoczkowski J.A., *Język, którym mówi człowiek religijny*, „Znak” 12 (1995), s. 5-17.
- Kołąkowski L., *Moje wróżby w sprawie przyszłości religii i filozofii*, w: *Humanistyka przełomu wieków*, red. J. Koziński, Warszawa 1999, s. 309-316.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium homiletyczne* (2014).
- Kościół o mediach. Wybór dokumentów Kościoła o środkach społecznego przekazu*, red. P. Drzewiecki, Warszawa 2013.
- Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja. Vademecum Synodu o synodalności. Oficjalny podręcznik słuchania i rozeznawania w Kościołach lokalnych: etap pierwszy [październik 2021–kwiecień 2022] w diecezjach i konferencjach episkopatów prowadzący do Zgromadzenia Synodu Biskupów w październiku 2023 roku*, Watykan 2021.
- Margalski G., *Głoszenie słowa Bożego w Internecie. Studium homiletyczne na przykładzie działalności Zakonu Braci Kaznodziejów w Polsce*, Katowice 2021.
- Olszar H., *„Odbywać wspólną drogę”. Synody – punkty zwrotne w dziejach kościelnych*, „Studia Pastoralne” 18 (2022), s. 13-22.
- Paweł VI, *Adhortacja apostolska Evangelii nuntiandi* (1975).
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Biblia Tysiąclecia*, Poznań 2014⁵.
- Podsumowanie przebiegu Synodu w diecezjach*, <https://synod.org.pl/podsumowanie-synodu-w-diecezjach/> [dostęp: 19.04.2024].
- Sawa P., *Synodalność we wspólnotach niekatolickich inspiracją dla Kościoła katolickiego?*, „Studia Pastoralne” 18 (2022), s. 23-47.

- Sekretariat Generalny Synodu Biskupów, *Instrumentum laboris na pierwszą sesję (październik 2023)*, https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/POL_INSTRUMENTUM-LABORIS.pdf [dostęp: 19.04.2024].
- Siwek G., *Głosiciel słowa Bożego*, w: *Sztuka bycia księdzem*, red. J. Augustyn, Kraków 2010, s. 67-74.
- Siwek G., *Osobowość kaznodziei. Rozważania nieobojętne*, Kraków 2014.
- Siwek G., *Przepowiadanie słowa Bożego*, w: *Teologia pastoralna*, red. R. Kamiński, t. 2, Lublin 2002, s. 131-179.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum* (1965).
- Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (1964).
- Stanek T., *Mówić o Bogu dzisiaj*, „Teologia Praktyczna” 6 (2005), s. 29-40.
- Synod 2021–2023. *Synteza krajowa*, oprac. K. Kaźmierska, M. Jewdokimow, W. Sadłoń, L. Organek (koordynacja: A.J. Galbas), Ruda Śląska 2023.
- Synteza synodalna. Archidiecezja katowicka*.
- Szewczyk L., *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*, Katowice 2019.
- Szewczyk L., *Odnowa przepowiadania słowa Bożego w (archi)diecezji katowickiej po Soborze Watykańskim II. Studium homiletyczne*, Katowice 2009.
- Twardy J., *Homilia jako antidotum na dechrystianizację*, „Przegląd Homiletyczny” 16 (2012), s. 135-147.
- United States Conference of Catholic Bishops, *Preaching The Mystery Of Faith. The Sunday Homily*, Waszyngton 2013.
- Wypowiedzi synodalne archidiecezji katowickiej.
- Zulehner P.M., *Schronienie dla duszy. Ćwiczenia duchowe dla niezbyt pobożnych*, tłum. A. Kalbarczyk, Poznań 2006.